

КОНЦЕПТ КАЯТТЯ У СТРУКТУРІ КОГНІТИВНОЇ МАТРИЦІ “ХРИСТІЯНСЬКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ” ТА ЙОГО ВЕРБАЛІЗАТОРИ

Руслан Вакарюк,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
r.vakariuk@chnu.edu.ua

THE CONCEPT *REPENTANCE* IN THE STRUCTURE OF THE COGNITIVE MATRIX “CHRISTIAN MORAL VALUES” AND ITS VERBALIZERS

Ruslan VAKARIUK,

Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University,
ORCID ID: orcid.org/0000-0002-7107-7983

Руслан Вакарюк. Концепт *раскаяние* в структуре когнитивной матрицы “христианских нравственных ценностей” и его вербализаторы. Цель исследования. Статья посвящена изучению фразеоконцепта РАСКАЯНИЕ в системе христианских нравственных ценностей англоязычной лингвокультуры. **Методы исследования.** В предлагаемом исследовании основным стал метод когнитивно-матричного анализа. Он основывается на понятии матрицы (сетки) доменов (matrix domain), при котором графически представленная “в виде сетки матрица понимается как простой набор концептуальных областей, а концептуальная область (домен) – как контекст для актуализации значения слова. **Научная новизна.** В разведке конкретизирован терминологический объем понятия “библейский фразеологизм / библиизм”; очерчена сущность метода когнитивно-матричного анализа. **Выводы.** На базе анализа фразеографических источников охарактеризована понятийная составляющая концепта РАСКАЯНИЕ, а также определено место данной лингвоментальной сущности в структуре интегративного концепта (матрицы) христианских нравственных ценностей и соотношенность концепта РАСКАЯНИЕ с конкретной концептуальной областью (доменом). Определены и охарактеризованы библейские фразеологизмы – вербализаторы данного концепта.

Ключевые слова: Библия, фразеологизм, библейский фразеологизм, домен, концепт, когнитивная матрица, вербализация.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна лінгвістика актуалізує питання взаємозв'язку мови з ментальністю та культурою народу. Аналіз, збереження та конструювання інформації відбувається у свідомості людини у формі концептів, які є базовими одиницями ментальної репрезентації знань. Оскільки мова надає найбільш природний доступ до свідомості людини, виявлення та аналіз мовних репрезентантів концептів відіграють провідну роль у дослідженні наповнення концептів у різних лінгвокультурах. Зокрема, наприкінці ХХ та на початку ХХІ століття важливим і перспективним напрямком розвитку гуманітарного знання виступає дослідження текстів, фундаментальних для культури людства. До числа таких текстів у межах християнського світу належить передусім Біблія, яка справила визначний вплив на цілу низку європейських культур. Вагомою частиною культурної спадщини стала біблійна фразеологія, яка, з одного боку, вербалізує засновану на християнському віровченні систему морально-етичних цінностей, з іншої – акумулюючи досвід лінгвокультурної спільноти, репрезентує загальний стан суспільної моралі у конкретний період історичного розвитку.

Осягнення усього багатства біблійного фразеофонду, зокрема англійської мови, вимагає передусім класифікації й опису біблійних фразеологізмів з точки зору їх структурно-семантичних і когнітивних властивостей, а також окреслення особливостей динаміки їх функціонування у другій

половині ХХ та на початку ХХІ століть. *Новизна* пропонованої розвідки полягає у дослідженні ментально-мовної суті КАЯТТЯ, що відображає моральний досвід людської спільноти.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Оскільки в межах християнського світу Біблія стала вагомим світоглядно-орієнтуючим і культуротворчим чинником, певним “пратекстом” для багатьох літературних творів (О. Бігун), фразеологізми біблійного походження так чи інакше перебували у фокусі уваги багатьох дослідників (Бабкін, 1970; Солодуха, 1977; Мокієнко, 1986; І. Харазинські 1987; Brasch, 1987 та ін.). Особливо плідними щодо вивчення фразеологізмів біблійного походження стали останні два десятиліття, що збагатили фразеологію новими науковими теоріями, які зосереджуються на когнітивних, прагматичних, лінгвістичних, перекладознавчих аспектах фразеологізмів. Аналіз наявного теоретичного матеріалу засвідчує існування двох основних напрямків вивчення біблійних фразеологізмів англійської мови. Перший з них стосується розв'язання загальних проблем фразеології, у тому числі й біблійного походження, а другий – це розвідки вітчизняних й зарубіжних фахівців у галузі англістики. Перший з указаних напрямків представлений дослідженнями термінологічно-логічних аспектів проблеми (Ж. Краснобаєва-Чорна, С. Стоффел, Л. Сміт та ін.); висвітленням питань наукової методології (С. Жаботинська, І. Колеснікова, І. Купіна, Л. Мойсеєнко та ін.); розвідками в галузі системно-функціональних характеристик біблійних ідіом у різних

мовах (Л. Антропова, А. Біріх, В. Гак і Є. Ройзенбліт, Л. Гільмутдінова, І. Дубровська, Й. Матешіч, Є. Солодухо, О. Солошенко, І. Хостай та ін.)¹. Другий напрямок – праці в галузі англістики М. Болдирева та В. Алпатова, Н. Іванової, А. Корнеєвої, О. Куніна та ін. Актуальними також є аспекти перекладу біблійних (Т. Малютіна, Р. Зорівчак). Водночас перелічені та інші праці вказаного спрямування не вичерпують усіх можливих шляхів вивчення такого складного феномену як англійська біблійна фразеологія, що й зумовлює *актуальність* обраної теми.

Мета даної розвідки полягає в описі фразеоконцепту КАЯТТЯ як компонента когнітивної матриці ХРИСТИЯНСЬКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

конкретизувати сутність поняття “біблійний фразеологізм”;

з’ясувати обсяг та місце концепту КАЯТТЯ в матричній сітці ХРИСТИЯНСЬКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ та його співвіднесеність з конкретною концептуальною сферою (доменом);

визначити й охарактеризувати основні біблійні фразеологізми – вербалізатори даного концепту.

Методи дослідження. У пропонованому дослідженні основним став метод когнітивно-матричного аналізу, засади якого розроблені Ю.М. Болдиревим². Він ґрунтується на понятті *матриці* (сітки) *доменів* (matrix domain), при якому графічно представлена у вигляді сітки матриця розуміється як простий набір концептуальних областей, а концептуальна область (домен) – як контекст для актуалізації значення слова. Матриця доменів ідентифікується у розвідці як вербалізована за посередництва системи біблійних фразеологізмів американської та британської англійської мов ціннісна система християнства. *Алгоритм* здійснення когнітивно-матричного аналізу передбачає послідовність таких основних операцій: 1) виявлення взаємопов’язаних аспектів єдиного знання про Бога, людину, суспільні взаємини у християнській системі цінностей, яке відображене у британській та американській картинах світу; 2) процес когнітивно-матричного моделювання, який передбачає побудову інтеграційного концепту на основі когнітивної сітки; таким інтеграційним концептом у реферованому дослідженні є ХРИСТИЯНСЬКА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ; 3) опис компонентів матриці як системи когнітивних контекстів (базових і небазових доменів), що лежать в основі формування значень мовних одиниць – концептуальні контексти “ЛЮДИНА”, “СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ”,

“ДОБРОБУТ”, “САКРАЛЬНЕ”; 4) інвентаризація та опис засобів мовної актуалізації цих контекстів, структурно організованих у відповідні лексико-семантичні поля / фразеосемантичні поля та фразеосемантичні групи.

Результати й обговорення

1. Поняття фразеологізму біблійного походження

Фразеологічний фонд англійської мови становить складну систему, яка охоплює цілу низку мікросистем, позначених власною специфікою. Одну з таких мікросистем фразеології утворюють біблійні фразеологізми – фразеологічні одиниці, об’єднані Біблією як загальним генетичним джерелом³.

Як робоче визначення біблійного фразеологізму ми приймаємо дефініцію Н.В. Черкас як максимально змістовну, чітку й осядливу: біблійний фразеологізм – це стала мовна одиниця, узуальна форма якої зафіксована у словнику. Біблійні фразеологізми мають смислову цілісність, структурну сталість, експресивно-емоційну образність⁴.

Виходячи з цього, концепт КАЯТТЯ, що презентує наріжний камінь християнського світобачення, можна розглядати як ментальну суть, що об’єктивується у мові за посередництва, зокрема біблійних фразеологізмів, що транслюють ідею визнання своїх гріхів перед Богом (покаяння), людьми, самим собою. Академічний словник української мови витлумачує “розкаяння” як “почуття жалю з приводу якого-небудь свого помилкового, необачного вчинку”⁵.

В одному з найавторитетніших словників англійської мови – Collins English Dictionary – “розкаяння” (repentance) характеризується як:

in British English:

1. remorse or contrition for one's past actions or sins
2. an act or the process of being repentant; penitence;

in American English:

a repenting or being penitent; feeling of sorrow, etc., esp. for wrongdoing; compunction; contrition; remorse⁶.

При визначенні специфіки біблійних фразеологізмів, що вербалізують концепт КАЯТТЯ в сучасній англійській картині світу, треба узяти до уваги, що з точки зору етимології в сучасному мовознавстві виокремлюються різні групи біблійних ідіом, зокрема:

1) вирази, які в тексті Біблії характеризуються цілісністю значення (*alpha and omega – альфа і омега, to keep as an apple of smb's eye – зберігати як зіницю ока*);

2) фразеологізми, утворені на базі вільних словосполучень з Біблії, які фразеологізація (*to hide one's light under a bushel – заривати талант у землю*);

3) фразеологічні одиниці, не представлені лексичним складом в Біблії, але семантично пов’язані з

¹ Dzera O. V. Individualno-avtorske traktuvannia bibliinykh motiviv yak perekladoznavcha problema (na materialy ukrainskykh perekladiv tvoriv Dzh. H. Bairona) [Individual-authorial interpretation of biblical motives as a translation problem (based on Ukrainian translations of works by J.G. Byron)] (Master's thesis), Taras Shevchenko National University, Kyiv, 1999, 26 p. [in Ukrainian].

² Boldyrev N. N. “Kognitivno-matrichnyj analiz anglijskikh hristianskikh toponimov” [Cognitive matrix analysis of English Christian place names], *Voprosy kognitivnoj lingvistiki* [Cognitive linguistics issues], 2008, Vol. 4, P. 5–14 [in Russian].

³ Korneeva A. P. Anglijskie frazeologicheskie edinicy biblejskogo proishozhdenija v jazyke i rechi [English phraseological units of biblical origin in language and speech] (Master's thesis), Moskovskiy gosudarstvennyj universitet imeni M. V. Lomonosova, Moscow, 2009, P. 3 [in Russian].

⁴ Cherkas N.V. Movno-stylistychni zasoby vidobrazhennia bibliinykh motiviv u povoiennomu amerykanskomu romani [Linguistic and stylistic means of reflecting biblical motives in the postwar American novel] (Master's thesis), Lviv National University named after Ivan Franko, Lviv, 2004, P. 9 [in Ukrainian].

⁵ Slovník ukraínskoj movy: v 11 t. [Dictionary of the Ukrainian language: in 11 volumes] (1970–1980); Academy of Sciences of the USSR. Institute of Linguistics, Kyiv: Naukova Dumka, Vol. 8, P. 691 [in Ukrainian].

⁶ Collins English Dictionary, 2021, URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/biblicism>

її текстами (*forbidden fruit – заборонений плід*)⁷.

Що ж до вербалізаторів концепту КАЯТТЯ, то варто наголосити, що емпіричний матеріал засвідчує їх належність переважно до останнього типу словосполучень біблійного походження. Тобто маються на увазі фразеосполуки, які не представлені в Біблії текстуально, але є ремінісценціями чи алюзіями сюжетів Святого письма, як, наприклад, оповіді про Марію Магдалину чи притчі про блудного сина. Такі біблізми, згідно з висновками Н. П. Матвеевої, взагалі не зустрічаються в Біблії ні в прямому, ні в переносному значенні, а утворюються в мові на основі (пере)осмислення тих чи інших біблійних сюжетів⁸.

Отже, вони можуть бути віднесені до категорії *постбіблійних* фразеологічних одиниць, тобто тих, що оформилися як сталі вирази після того, як Біблія стала набутком широких верств населення завдяки її перекладу новими європейськими мовами в часи Реформації (німецькою – М. Лютер, 1534 р.; англійською – *King James Bible* – переклад Біблії, здійснений під орудою англійського короля Якова I).

Це дозволяє розглядати біблійні фразеологізми, у тому числі, й вербалізатори концепту КАЯТТЯ в контексті явищ інтертекстуальності і прецедентності – як міжмовні запозичення, вербальні одиниці, марковані зв'язком із текстом Святого Письма як прецедентним текстом, завдяки чому вони залишаються “впізнаваними й емоційно та когнітивно вартісними” і поза межами відповідного вербального комплексу⁹.

Унаслідок “реінтерпретації” (переосмислення) ці “уламки” тексту Писання перестають сприйматися як суто його фрагменти й перетворюються на “факти культури”. На когнітивному рівні ці вербальні “сколи” біблійних текстів виступають ключами до розуміння певної ситуації, моделі поведінки, риси характеру тощо, як наприклад, у назві картини Рембрандта “Повернення Блудного сина” (1663–1669). Це концептуальні структури представлення ситуацій, “свердловини змісту” – знаки, за якими стоїть культурно значуща або енциклопедична інформація¹⁰.

2. Матриця ХРИСТИЯНСЬКА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ.

Розуміння біблійних фразеологізмів як знаків культури співвідносить їх з “культурологічним знанням”, що постає як знання *аксіологічне* і в “контексті інтерпретацій культури як регулятивно-нормативної сфери людської життєдіяльності, де цінності, поряд з нормами, зразками, ідеалами є найважливішими компонентами цієї регулятивної системи”¹¹. Отже, християнська система цінностей,

вербалізована у фразеологічних одиницях біблійного походження, виступає способом трансляції християнської морально-ціннісної системи, релігійна громада вкладає свої моральні вимоги в рамки ширшого бачення реальності та життя людини і очікує, що її члени своїм життям відповідатимуть такому баченню.

Морально-етичний комплекс, заснований на християнському віровченні, у процесі функціонування майже постійно перебуває у стані взаємодії з культурою, зберігаючи особливості, зумовлені релігійним напрямком. Кожне релігійне вчення, релігійна традиція пропонує вірянину або члену соціуму, в якому вона існує, певний вказівник щодо життя згідно з християнськими моральними цінностями. Беручи на себе роль морального керманіча, релігія транслює свої цінності насамперед через мову, у тому числі й за посередництва фразеологічних одиниць біблійного походження.

Система біблізмів англійської мови як вербальна репрезентація ціннісно-етичних уявлень, питомих для англійської картини світу, характеризується розмаїттям смислів і багатоаспектністю відображеного, знання про світ і людину в ньому, що дозволяє говорити про особливий формат цього знання, яке неможливо описати простим набором обов'язкових і факультативних елементів чи характеристик. Тому для увиразнення закарбованого в біблійних фразеологізмах морально-духовного досвіду людства ми використали надбання сучасної когнітивістики, зокрема концептуальний аналіз, що є процедурою, яка дозволяє через дослідження мовних об'єктивіцій концепту встановити зв'язок явища, що стоїть за ним, зі знаннями про навколишню дійсність, а також метод когнітивно-матричного аналізу, що лежить у площині когнітивної лінгвістики. Когнітивна матриця в сучасній лінгвістиці визначається як “система взаємопов'язаних когнітивних контекстів або галузей концептуалізації об'єкта”¹², як “набір доменів, який концентрується навколо певного концепту”¹³, а домен розуміється як “широкий концепт, на тлі якого ідентифікується інший концепт, більш вузький в інформаційному плані”¹⁴.

Виходячи з цих засадничих положень, на підставі проаналізованого емпіричного матеріалу можна стверджувати, що матриця ХРИСТИЯНСЬКІ МОРАЛЬНІ ЦІННОСТІ є системою когнітивних контекстів, до яких належать:

домен “ЛЮДИНА”, який містить субдомен “ЛЮДИНА БУДЬ-ЯКОГО ГЕНДЕРУ”, субдомен “ЧОЛОВІК”, субдомен “ЖІНКА” та субдомен “ДІТИ”; домен “СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ”, який охоплює

⁷ Biriš A.K., Mokienko V.M., Stepanova L. I. Slovar' russkoj frazeologii [Dictionary of Russian phraseology], Sankt-Peterburg: Folio-press, 1998, P. 12–14 [in Russian].

⁸ Matveeva N. P. Bibleizmy v russkoj slovesnosti [Biblical Studies in Russian Literature], *Russkaja slovesnost'* [Russian literature and language], 1993, Vol. 2, P. 17 [in Russian].

⁹ Karaulov Ju.N. Russkij jazyk i jazykovaja lichnost' [Russian language and language personality], Moscow: Nauka, 1987, P. 217 [in Russian].

¹⁰ Selivanova O. Suchasna lnhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: terminological encyclopedia], Poltava: Environment, 2006, P. 492 [in Russian].

¹¹ Komarov E. N. Cennostnye orientiry v zagolovkah francuzskih i rossijskih sredstv massovoj informacii [Value guidelines in the headlines of the French and Russian mass media] (Master's thesis), Volgograd State pedagogical University, Volgograd, 2003, P. 82 [in Russian].

¹² Boldyrev N.N. “Kognitivno-matrichnyj analiz anglijskih hristianskih toponimov” [Cognitive matrix analysis of English Christian place names], *Voprosy kognitivnoj lingvistiki* [Cognitive linguistics issues], 2008, Vol. 4, P. 5–14 [in Russian].

¹³ Bondarenko S.V., “Shevchenko I.S. Matrychne modeliuвання yak metod lnhvokohnityvnoho doslidzhennia” [Matrix modeling as a method of linguocognitive research], *Visnyk Kyivskoho nats. lnhv. un-tu. Serija “Filolohiia”* [Messenger of Kyiv national linguistic university. Series ‘Philology’], 2012, Vol. 15(2), P. 11.

¹⁴ Zhabotinskaja S. A. “Koncept/domen: matrichnaja i setevaja modeli” [Concept / Domain: Matrix and Network Models], *Kul'tura narodov Prichernomor'ja* [Culture of the peoples of the Black Sea region], 2009, Vol. 1(168), P. 256 [in Russian].

в себе субдомени "ПОЗИТИВНА СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ", який, у свою чергу, містить субдомени "ДОПОМОГА", "ПРИХИЛЬНІСТЬ", і "НЕГАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ", який охоплює субдомени "ГРІХ", "ЗРАДА" та "КОНФЛІКТ";

домен "ДОБРОБУТ", що містить два основні субдомени: "БАГАТСТВО" та "БІДНІСТЬ", домен "САКРАЛЬНЕ" – два основні субдомени "БОГ" та "СВЯТИНЯ".

У цій матричній сітці концепт КАЯТТЯ не представлений як самостійний компонент, однак він присутній у ній завдяки стійкому асоціативному зв'язку між компонентами концептуальної зв'язки ГРІХ ↔ ПОКАЯННЯ/КАЯТТЯ, що нерідко актуалізуються в межах одного фрагмента дискурсу.

Такий підхід дозволяє розглядати концепт ПОКАЯННЯ/РОЗКАЯННЯ та біблійні фразеологізми, які його об'єктивують, на тлі концептуальних субпросторів "НЕГАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ" (як вербалізовану ментальну суть, що входить до понятійного поля "ГРІХ") і "ПОЗИТИВНА СОЦІАЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ".

Також наголосимо, що оскільки з позицій когнітивної лінгвістики мовні репрезентації є вираженням ментальних схем, які стоять за ними, – концепт КАЯТТЯ може розглядатися як фразеоконцепт. О. В. Федіна пропонує визначати фразеоконцепт як дискретне ментальне утворення, що має відносно впорядковану структуру відповідно до законів упорядкування та гармонізації елементів реального світу, яка формується на засадах почуттєвого та раціонального сприйняття світу предствниками відповідної культури. Фразеоконцепт об'єктивується фразеологізмами, у даному випадку – фразеологізмами біблійного походження – під час взаємодії семіотичних засобів мови, – когніції (пізнання) та культури. Він утворюється за допомогою мікроконцептів, вербалізованих фразеологічними одиницями, які згруповуються на основі єдності поняття, що відображає ту чи іншу рису характеру людини і у єдності відображуваних семантичних ознак¹⁵.

3. Вербалізатори концепта КАЯТТЯ

Концепт КАЯТТЯ/ПОКАЯННЯ як такий, що виражає одну з найвищих цінностей у системі християнського світосприйняття, метою якої є досягнення людиною ідеального буття, розмаїто представлений у Святому Письмі. Та оскільки ця ментальна суть за своїм змістом виражає рух особистості від негативної до позитивної (ідеальної) суспільної взаємодії, то основним способом його розкриття в Біблії є презентація цілої низки прикладів розкаяння грішників та їх навернення до добродесного життя. Ця обставина зумовлює дві особливості вербалізації концепту КАЯТТЯ Я/ПОКАЯННЯ в англомовній картині світу. Перша з них полягає у тому, що вони здебільшого об'єктивуються за допомогою фразеологічних одиниць, що належать до лексико-фразеологічного поля "ЛЮДИНА"; друга – у

використанні для вербалізації антропонімних фразеологізованих номінацій аліозивно-ремінісцентного типу, які не представлені у Писанні як вербальний комплекс. При цьому такими вербалізаторами стають не усі персонажі біблійних оповідей, що втілюють у своїх поведінкових доміантах ідею покаяння чи розкаяння, а лише ті з них, які стереотипізувались і перетворились на факти культури.

У цьому сенсі найбільш репрезентативним вербалізатором концепту КАЯТТЯ в англомовній картині світу є біблеїзм *prodigal son*: за даними британського й американського корпусів англійської мови, він вживається 36 разів у BrE та 457 разів в AmE. Відповідно до Google Books NgramViewer, указаний вище фразеологізм виявляв тенденцію до зниження частотності, проте після 1989 року спостерігається незначне підвищення його вживання у британському, та після 1972 року досить значне підвищення частотності в американському варіанті англійської мови.

У "Collins dictionary" бібліїзм *prodigal son* визначається з поміткою "Bible" як "a wastrel son who was welcomed back warmly on his homecoming in repentance: Luke 15:11-32"¹⁶. У даному тлумаченні зміст фразеологізованої постбіблійної антропонімної номінації найбільш близький до першоджерела – притчі Ісуса Христа в 15-му розділі Євангелія від Луки, що ілюструє невимовне Боже милосердя і прощення до всіх грішників, які зі щирим каяттям звертаються до Нього. Головними персонажами є батько, який уособлює Отця Небесного, старший син, який виступає в образі найправеднішого віруючого і молодший (блудний) син, який виступив уособленням віруючого, який відступив від Бога, покаявся щиро і волає до Нього про прощення.

У тлумаченнях, які ми віднайшли в інших фразеографічних джерелах, акцент робиться не на безмежній милості й всепрощенні Отця Небесного, а на факті розкаяння "блудного сина", який зневажив звичаї та перестороги родини, заборони суспільства, "обпікся", завдяки чому усвідомив хибність своїх прагнень, пор.:

a man or boy who has left his family in order to do something that the family disapprove of and has now returned home feeling sorry for what he has done¹⁷;

a son/daughter who leaves his or her parents to do things that they do not approve of but then feels sorry and returns home – often used figuratively¹⁸.

One who has returned after spending time away doing or pursuing something that was not condoned by the family or organization they had left, and who is now repentant for their actions. The phrase comes from a parable in the Bible about a son who leaves his father to seek his fortune and returns humbled¹⁹.

Отже, у цій групі визначень представлено переносне значення бібліїзму *prodigal son* як людини, яка залишила певну спільноту людей або звичні заняття в пошуках чогось більш привабливого, а згодом – зазвичай після невдач – повертається до колишнього життя. Можна сказати, що для цих тлумачень провідним є мотив "повернення додому", який у сучасній

¹⁵ Fedina O.V. Frazeeosemantične pole kontseptu liudyna v rosiiskii movi: funktsiino-prahmatychnyi aspekt [Phraseosemantic field of the concept of man in the Russian language: functional-pragmatic aspect] (Master's thesis), Oles Honchar Dnipro National University, Dnipro, 2020, P. 111 [in Ukrainian].

¹⁶ Collins English Dictionary, 2021, URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/biblicism>

¹⁷ Cambridge Dictionary, 2021, URL: <https://dictionary.cambridge.org/>

¹⁸ Merriam-Webster Dictionary, 2021, URL: <https://www.merriam-webster.com>

¹⁹ The free dictionary by Farlex, 2021, URL: <https://www.thefreedictionary.com/>

лінгвокультурі нерідко використовується з іронічною метою.

Наведемо деякі характерні контексти вживання даної фразеологічної одиниці біблійного походження. У контекстах на кшталт

*/.../ So we now have erm, reference to the bible and the erm, **prodigal son**. The prodigal son was a black sheep to his father /.../ (KGP S_unclassified ABC, BNC)*

*/.../ Grimsson! The fifth Milgrim boy. Shunned, abandoned, black sheep, **prodigal son**. Lying fucking eyes. Huh. Dad never told you. He said /.../ (2018 TV Maniac ABC, CCAE) та ін.*

біблізм *prodigal son* співвідноситься з фразеологізмом *black sheep*, який виник поза межами біблійного дискурсу і походить із ситуації, коли в білій отарі з'являється випадково чорна вівця. Негативні оцінні конотації у даному випадку зумовлені тим, що чорна шерсть вважалася комерційно небажаною, оскільки її не можна було фарбувати. Окрім цього, в Англії у 18 та 19 століттях чорний колір овець асоціювався з образом диявола. У сучасному вживанні вираз утратив деякі свої негативні відтінки, хоча зазвичай так номінують члена групи, який має певні характеристики, які ця група вважає небажаними. Саме таке розуміння виразу *black sheep* відображене в дефініції з "Collins dictionary", пор.:

a person who causes shame or embarrassment because of deviation from the accepted standards of his or her group²⁰.

Висновки. Виявлені та досліджені у роботі особливості функціонування фразеоконцепту КАЯТТЯ в англомовній картині світу дозволяють розглядати його як лінгвоментальну суть, що у своїй асоціативній зв'язці з концептом ГРІХ розкривається в концептуальному просторі субдоменив "ПОЗИТИВНА СУСПІЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ" та "НЕГАТИВНА СУСПІЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ", що виформовують концептуальну галузь "СУСПІЛЬНА ВЗАЄМОДІЯ" в сітці інтегративного концепту ХРИСТІЯНСЬКА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ. Основними вербалізаторами даного концепту є біблізми, пов'язані з персонажами біблійних оповідей і належать до лексико-фразеологічного поля "ЛЮДИНА".

З точки зору подальших наукових студій перспективним видається поглиблене вивчення інших компонентів когнітивної матриці ХРИСТІЯНСЬКА СИСТЕМА ЦІННОСТЕЙ, використання інших

теоретико-методологічних підходів до вивчення англійських біблізмів, а також зіставний аналіз їх семантичного складу та частотності уживання в лінгвокультурах різних країн англомовного ареалу і різних національних лінгвокультурах.

Ruslan Vakariuk. The concept *repentance* in the structure of the cognitive matrix "christian moral values" and its verbalizers. The main aim of the research. The article deals with verbalizers of the phrasal concept REPENTANCE in the system of Christian moral values of the English language culture. In the proposed study, cognitive-matrix analysis was implemented as the main **research methodology**, the principles of which were developed by Yu. M. Boldyrev. It is based on the concept of *matrix* (nets) *domains*, in which the matrix can be illustrated graphically as a grid. It is understood as a simple set of conceptual areas, and the conceptual sphere or domain - as a context for updating the meaning of the word. The domains' matrix is identified in intelligence as a value system of Christianity verbalized through the system of biblical phraseology of American and British English. **Scientific novelty.** The exploration specifies the terminological scope of the term "biblical phraseology / biblical expression"; the essence of the method of cognitive-matrix analysis is shown, too. **Conclusions.** The analysis is underpinned by phraseographic sources and the conceptual component of the concept REPENTANCE has been characterized. This analysis has revealed the place of this linguistic essential quality in the structure of the integrative concept (matrix) of CHRISTIAN MORAL VALUES and the correlation of the concept of REPENTANCE with the domain of repentance is determined. The selected biblical expressions, verbalizers of this concept, are defined and characterized.

Key words: Bible, idiomatic phrase, biblical expression, cognitive matrix, domain, concept, verbalization.

Вакарюк Руслан – асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, здобувач при кафедрі гемонського, загального і порівняльного мовознавства факультету іноземних мов ЧНУ. Коло наукових інтересів: фразеологія англійської та української мов, лексикологія, ідіоматика, когнітивістика, перекладознавство.

Vakariuk Ruslan - assistant professor at the Department Foreign Languages for Natural Sciences in Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. Scientific and research interests: phraseology of English and Ukrainian languages, study of idioms, lexicology, cognitive sciences, translation studies.

Received: 19.01.2021

Advance Access Published: March, 2021

© R. Vakariuk, 2021

²⁰ Collins English Dictionary, 2021, URL: <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/biblicism>